

מראי מקומות- סנהדרין ל"ו

- (א) **שאני מניינא דבי רבי, דכולהו מנייניהו מן הצד הוה מתחלי- פרש"י, מפני ענוה יתירה שהיתה בו. אולם ע' בריטב"א בגיטין (נט.) שכן דמה שרבי התחיל כולו מניינא מן הצד, היינו משום שרבי גדול מאד הי', וכדאמר' דלא מצינו ממשע עד רבי שיהי' תורה וגדולה במקום א', וא"כ הי' מקום גדול לחוש להכי, וא"כ חששו אף בדיני ממונות (ולדבריו א"ש טפי המשך הגמ' כאן).**
- (ב) **והא הוה יהושע, הוה אלעזר- פי' היד רמה, דנהי שלא הי' גדול מיהושע במלכות, אבל בתורה הי' אלעזר גדול ממנו, ושוב לא היו שניהם במקום א'. וע"ע בחי' מכת"י בגיטין (נט.) שכן דההגדרה הוא שלא מצינו גדולה ממנו או אף כמותו בין בתורה ובין בגדולה.**
- (ג) **הא הוה שאול, הוה שמואל- העיר המהרש"א בגיטין (נט.), כיון דשמואל הי' נביא כמה שנים קודם שנמשח שאול, א"כ הו"ל למיפרך להיפוך, הא הוי שמואל, ולשונוי דהוה שאול. ותי' דכל גדולה דאמר' כאן, היינו שהי' נשיא או מלך או כ"ג, אבל גדולת שמואל לא הוה גדולה כזה. ומה דקאמר הוה שמואל, היינו שהי' גדול בתורה, ולכן לא הי' אצל שאול תורה וגדולה במקום א', וכן צ"ל בהא דזקנים ועירא ושמע', שהיו גדולי תורה (אבל לא הי' להם גדולה). עוד הוסיף לומר דמה דאמר בדוד הוה עירא, הי' ג"כ יכול לומר דהי' שמעי, אלא דנקט עירא שהי' רבו של דוד.**
- (ד) **והא הוה שלמה, הוה שמעי בן גירא- העיר היד רמה, הא כתי' בשלמה ויחכם מכל אדם, וא"כ ודאי אפי' משמע'. ותי' דזה הי' רק לאחר שניתן לו החכמה משמיא, וקודם לכן הי' שמעי גדול ממנו. ומה שהק' שקטל לשמע', ולא הק' דהא נתחכם יותר משמע', היינו משום שהרג שמעי קודם שניתן לו החכמה, וא"כ עדיף הי' להק' מזמן הקדום.**
- (ה) **הוה נחמי' בן חכלי- פי' היד רמה, והוא הי' גדול מעזרא בגדולה, שהי' פחה בארץ יהודה.**
- (ו) **ולא, והא הוה הונא בר נתן- כ' המהר"ם שי"ף בגיטין (נט.) ד"ולא" זה אינו דומה לה"ולא" והא הוה יהושע, דכאן הק' הוא דבימי ר' אשי הי' הונא בר נתן, ולכן לא הי' תורה וגדולה של ר' אשי במקום א'.**
- (ז) **לא תענה על רב- פרש"י, משמע לא תחלוק על מופלא שבב"ד. וכ' הנמוקי יוסף (יג: בדפי הרי"ף) דלאו למימרא דאסור לענות על רב, דאדרבה, אסור לו לשתוק, אלא הכי אמר קרא, שראוי לעשות בענין שלא יצטרכו לענות על רב, שמא לא ירצה התלמיד לחלוק על הרב, כי יתבייש ממנו, ויכניס דבריו. ומפני כך חששו לזה בדיני נפשות, מתוך חומר שבהם, אבל בדיני ממונות אין אנו חוששים כ"כ, לפיכך אם רצו מתחילין בגדול. וכן ע' במהרש"א באריכות שביאר כן בדעת רש"י. אולם ע' בר' יונה שהבין בדעת רש"י דבאמת אסור לחלוק על הגדול, וכ' ר' יונה לחלוק עליו. וע"ע במרגליות הים (אות כ"ב) שהביא מהר"ן כאן, והמשנה למלך (בדרך מצותיך), והתשו' רדב"ז (א', ש"ח), דכ' כתבו דודאי אין איסור על הקטן לחלוק על הגדול, אלא שאזהרה על הגדול שלא לדבר תחלה, כדי שלא יטה את הדין ע"י שלא יהיו הקטנים רוצים לחלוק עליו.**
- (ח) **לא תענה על רב- כ' תוס' דבדיני ממונות לא חיישינן, ומ"מ דרך שאלה יכולין לענות. א"נ, י"ל דדרשה דלא תענה על ריב בדיני נפשות נאמר. ומבואר דנח' התירוצים בתוס' אם מה דיכולין להתחיל מן הגדול בדיני ממונות הוא משום דלא חיישינן כ"כ אם לא יהי' יכול לענות, או אם משום דכל הדרשה דלא תענה על רב לא נאמר אלא בדיני נפשות [ונאף דודאי שייך חשש בדיני ממונות ג"כ, אלא דלא הוזהרה התורה על כך, וע"ע. ואין להוכיח מכאן דס"ל לתוס' דבאמת איסור הוא לענות על הרב, דא"כ יהי' סתירה בדברי הרדב"ז, שהרי לעיל הבאנו דס"ל שאין איסור על הקטן לענות, ובהמשך כאן הבאנו דבריו דדרשה זו נאמר רק לענין נפשות]. וע"ע בשו"ת רדב"ז (א', ש"ח), שכן דאולי מש"כ התורה לא תענה על רב, היינו דוקא בדיני נפשות, משום דכתי' והצילו העדה. א"נ, מסתבר דדרשה זו מיירי בדיני נפשות דוקא, משום דכתי' לא תענה על ריב, וסתם ריב בדיני נפשות מיירי. אולם**

ע"פ אחד, וכיון שכבר ידעו דאין מחייבים מיתה ע"פ א', א"כ על כרחך קרא זה בא להדיוק, דמשפט אביון אי אתה מטה, וכו'.

(ג) **משום דאין הכל כשרין ועשרים ושלשה חדא היא-** הק' הקרן אורה, הרי הא דמטין לחובה ע"י שנים נמי דוקא בב"ד של כ"ג היא, וא"כ אכתי ט' הויין. וגם ציין למש"כ רש"י על המשנה (לב.) דבלא קרא, הו"א דגם בממונות הדין הוא שאין מחייבין אלא בב' לחובה, ומשמע דכוונת הקר"א להק' על רש"י ג"כ, מה שייך לומר כן בב"ד של ג', וצ"ע.

(ד) **וסריס- כ' ר' יונה דע"כ מיירי בסריס חמה,** דאם סריס אדם, תיפוק לי' דפסול לסנהדרין משום שהוא בעל מום.

(ט) **חדא לאתויי גר-** הק' בחי' הר"ן, דמשמע הכא דגר כשר לדון דיני ממונות, ואילו ביבמות אי' דגר כשר לדון את חבירו דיני ממונות, ומשמע שאינו כשר לדון ישראל. והביא רש"י תי' דמה דאמרי' כאן דגר כשר לדון דיני ממונות, היינו דאף גר גמור כשר לדון ישראל בממונות, ומה דאמרי' שם דגר שאמו מישראל דן ישראל, היינו אפי' בדיני נפשות, אבל גר גמור אינו יכול לדון דיני נפשות אלא לגר חבירו. וע"ש בר"ן שהאריך בזה, ותמה אהא דס"ל לרש"י דגר גמור יכול לדון דיני נפשות כלל, הרי נפשות צריך כ"ג, וכל ב"ד של כ"ג צריך כשרים. וצידד דאולי ב"ד של גרים כשר לדון דיני נפשות של גרים

[וק"ק, דמשמע מלשונות דמיירי דוקא שכל חב"ד מגרים הם, וצ"ע למה יהי' צריך לזה]. **עוד הביא מר' דוד דכי אמרי'**

גר דן את חבירו גר, היינו למנותו דיין קבוע בדיני ממונות על הגרים, וכי אמרי' בגמ' דגר כשר לדיני ממונות של בני ישראל, היינו דוקא באקראי ובדיעבד [צ"ע כוונתו בזה, האם כשר באקראי רק בדיעבד, אבל לכתחלה אפי' באקראי לא מהני, או דלמא בדיעבד לאו דוקא, וכוונתו בשעת הדין, וצ"ע], ואם דן דינו דין, אבל למנותו דיין קבוע לא, משום דבעינן מקרב אחיך. **עוד הביא שי' הרי"ף,**

דבאמת רק גר שאמו מישראל כשר לדון דיני ממונות לישראל, וההיא דגר דן את גר חבירו, היינו בדיני ממונות. אולם הק' הר"ן ע"ז, אם אי' דגר גמור פסול לדון ישראל בדיני ממונות, א"כ מצינו מי שכשר להעיד אבל

ע' בר' יונה שכ' דאם אמרי' כן בדיני נפשות, כ"ש דאמרי' כן בדיני ממונות, ומכאן זה הק' על שי' רש"י דס"ל (כפי הבנת ר' יונה) דאסור לענות על רב, דא"כ איך שייך לומר בדיני ממונות דמתחילין מן הגדול, הא א"כ נמצא דהדין הוכרע על פי אחד, ומכאן זה כ' לחלוק על שי' רש"י בזה.

(ט) **רבב"ח א"ר יוחנן מהכא, ויאמר דוד לאנשיו וכו'-** יש לע', למא צריך להביא קרא מנביאים, הרי לכאור' עדיף ללמוד מקרא דלא תענה על רב דכתי' בתורה. וע' בערוך לנר דנקט דרבב"ח א"ר יוחנן חולק על דרשא דלא תענה על רב, וע' מה שהק' משו"ה לשיטתו, למא אסור להושיב מלך בסנהדרין, כדאי' לעיל (יח:), ע"ש מה שהק'.

(י) **הטהרות והטומאות, האב ובנו וכו', דיני ממונות וכו'-** כ' הרמב"ם (סנהדרין י"א, ז') דבדיני ממונות יכולים למנות האב ובנו כשתים, ודלא כגמ' כאן. וכ' הרדב"ז דגירסת הרמב"ם הי' דיני ממונות כמו דין טהרות וטומאות. וכ"כ הכסף משנה, וכ' דלפ"ז מה שהשיג הראב"ד דאין הגמ' כן, אי"ז השגה. וכ' הלחם משנה דטעם לגירסת הרמב"ם הוא משום דבדיני ממונות אי"צ מומחין, וגם מדאורייתא בחד סגי (וטעם לגירסתו, כבר כ' רש"י שהוא משום דכל דבר שצריך מנין מעיקר הדין, ולא רק משום הכרעת ספק, אין מונין להם אלא כא').

(יא) **כי קאמר רב, כגון ר' כהנא ור' אסי, וכו'-** הק' הערוך לנר, מאי קמ"ל רב בזה, פשיטא, דאל"כ לא משכחת לה סנהדרין לעולם, שהרי כולם קבלו ממונה, אע"כ דמי שאינו צריך לרב לסברתו יכול להיות דיין עמו. ותי' דקמ"ל כגון שמראה הרב להתלמיד ג"כ הטעמים לזכות ולחובה, רק שלא הסביר לו בבירור, ואז התלמיד יברר, דזה ג"כ כשר להיות דיין עם רבו, וזה אינו מוכח ממונה, שלא מצינו שהראה להם פנים לזכות ולחובה.

(יב) **לא תטה משפט אביון בריבו, משפט אביון אי אתה מטה, וכו'-** ע' ביד רמה שביאר איך מוכח מקרא זה דמיירי בדיני נפשות, דמיירי במי שהוי אביון כלפי מיתה, דהיינו שמטה

ברש"י שם שכ' שאין יושבין בעגולה גמורה,
כדי שיהא מקום לצאת ולבא [רצ"ע].

פסול לדון, דהיינו גר גמור. ותי' דאיכא
למימר דהואיל ושם גר כשר לדון כשאמו
מישראל, או לדון את חבירו גר, לא אמרי' בי'
שאינו כשר לדון. **וכעין** שי' הרי"ף כ'
היד רמה, דגר כשר רק לדון חבירו דיני
ממונות, אלא דמשמע דנח' בזה, דהרי"ף
ס"ל דסוגיין מייירי בגר שאמו מישראל,
והרמ"ה משמע דס"ל דמייירי בגר גמור, אלא
שדן את חבירו גר.

(טז) **תנינא חדא זימנא - פי' בתוס' דקו' הגמ' הוא**
על רב יהודה, ל"ל למימר אתרתי מתני'
לאתויי ממזר, דאי' אמתני', מאי פריך, הא
קתני טובא כה"ג, אע"ג דתני להו בשאר
דוכתי. וכ' **התורת חיים** דהשתא א"ש המשך
הגמ', דצריך הגמ' לעשות ב' צריכות, דאי
הוה פריך אמתני', לא הוה צריך אלא למעבד
חד צריכותא, דאי הוי קתני גר (למשל), לא
הוה ידעי' ממזר מיני', ולכן צריך ב' ריבויים.
אבל עכשיו דהק' על ר' יהודה, שפיר עשה ב'
צריכות, שהרי ר' יהודה הי' יכול רק
לאשמעינן המחודש טפי, ולכן למה צריך
שניהם, לכן צריך ב' הצריכות, דלכ"א יש
חידוש טפי מחבירו. אולם ע' **בכוס הישועות**
שהעיר דהא ר' יהודה עצמו אמר לאתויי
ממזר בב' מימרות, וא"כ מה שייך צריכותא
אצלו, ע"ש מש"כ בזה.

(יז) **מאי קרא, כולך יפה רעתי ומום אין במ - כ'**
היד רמה דע"כ לסנהדרין קאמר רחמנא, דאי
לכל ישראל ליכא למימר, דא"א שלא יהיו
ביניהם חללים ופסולים, אלא ודאי בסנהדרין
קאמר. והביא עוד שיש מדייקים כן מהא
דכתי' "כלך", והוי גמטריא שבעים, וכמנין
סנהדרין בלא הנשיא על גביהן. אלא כ'
הרמ"ה דלא דייק, דהא תינח סנהדרי גדולה,
סנהדרי קטנה דכ"ג מאי איכא למימר.

(יח) **כדי שיהו רואין זה את זה - ע' בפרש"י כאן,**
ובחולין כ' בהסבר טפי, "להיות שומעין איש
את חבירו, ומווכחין זה עם זה עד שתצא
הוראה כהלכה, שאילו היו יושבין כשורה
שלא בעגולה, אין בני ראש השורה רואין בני
סוף שורתו". ומש"כ רש"י כאן שאין יושבין
בעגולה שלימה כדי שיהו כולם רואים
העדים ובעלי דין ומדקדקין בדבריהם, ע'